

Eivind Normann-Eide
Skjønnlitterære selvmord
 Pax Forlag, 2016

At noen tar sitt eget liv, kan være vanskelig å forstå. Boken *Skjønnlitterære selvmord* av psykologspesialist Eivind Normann-Eide er en bok til å bli klokere av. Dette er en interessant og «lettlest» bok om et vanskelig og viktig tema. Med sine 150 sider rommer boken bred kunnskap om mennesket og dynamikken i selvmord som fenomen. Boken kan gi helsepersonell et grunnlag for å forstå selvmordsatferd litt bedre, og den kan kanskje bidra til at faresignaler kan gjenkjennes tidnok til at noen selvmord kan unngås. Denne boken kan også hjelpe pårørende og andre nærstående personer til å forstå og forholde seg til personer med selvmordstanker og til personer som overlever selvmordsforsøk. Kanskje kan den gi noen svar på spørsmålet «hvorfors?» som etterlatte ved selvmord strever med, fordi selvmordet for de fleste oppleves som sjokk og uforståelig.

Boken er basert på en analyse av ti romaner om selvmord fra ulike tidsepoker og ulike kulturer, i adskilte kapitler. Samtlige analy-

ser gir et innblikk i romanen, også gjennom klipp med talende innhold fra romanen. Fortellingene fortolkes i lys av generell psykologisk teori, sentral psykologisk teori innenfor suicidologi og til dels i lys av psykiatrisk diagnostikk. Fortolkningene gjør boken interessant, og de tar ikke fokuset bort fra hovedpersonene i romanene. Selvmordets kompleksitet blir synliggjort og ulike faresignaler i romanpersonenes historie identifisert. I romanene framstår det vanskelig å forstå signalene som livstruende i forkant av selvmordet, slik det også dessverre kan erfares i det virkelige liv, også av kompetente fagfolk innen psykisk helsevern.

Klassikere som *Unge Werthers lidelse* av Johan Wolfgang von Goethe, skrevet i 1774, og *Anna Karenina* av Leo Tolstoj (1875–1877) gir på hver sin måte innblikk i noe av selvmordets dynamikk. Kjærlighet, sårbarhet, fortvilelse, psykisk smerte som blir uutholdelig, depresjon, tap, ensomhet og rus er blant faktorene som løftes frem

hos romanpersonene. Mens Werthers selvmord synes planlagt, skjer Annas i en situasjon preget av et følelsesmessig kaos, i full overbevisning om at hun er forlatt av sin elsker Vronskij. Stående på en togperrong, med en beskjed der Vronskij beklager å ikke kunne møte henne der, men kommer senere, kaster Anna seg foran toget som plutselig kommer inn på stasjonen. Normann-Eide trekker inn forsker og kliniker John T. Maltzbergers modell «Suicidal collapse» for å belyse det som skjer i og med Anna over tid: Hun utvikler en dyp fortvilelse, intense og uutholdelige følelser følges av forsøk på løsninger; i denne romanen bruk av morfin, som bare forsterker smerten. Etter hvert går sentrale psykologiske funksjoner i oppløsning, og til sist: en fase der Annas realitetsoppfatning og evne til å holde ut den psykiske smerten, er sviktende.

Forfatteren Sylvia Plath tok sitt eget liv like etter at hennes roman *Glassklokken* kom ut i 1963. Her tar Normann-Eide fram en roman hvor hovedpersonen overlever selvmordsforsøket, selv om intensjonen om å dø beskrives som sterk. Romanen beskriver Esthers utvikling av en alvorlig depresjon, en psykisk lidelse som betraktes å gi økt risiko for selvmord. Men viktigere i fortellingen om Esther er kanskje hvordan den ene risikofaktoren legger seg på den andre og forsterker hennes håpløshet, et poeng Normann-Eide tydeliggjør. En av risikofaktorene er ulike former for tap og nederlag, deriblant behandlingen Esther får, uten at hun får det bedre. Flere selvmordsforsøk regnes å øke faren for at selvmord lykkes. Esther begynner å skade seg selv, deretter gjennomfører hun flere selvmordsforsøk før dette siste, hvor hun allikevel ikke lykkes. I forståelsen av Esthers selvmordsforsøk

trekkes psykologen Thomas Joiner Jr. og hans interpersonelle teori om selvmord inn: Å ha et ønske om å dø, mangelfull tilhørighet, å føle seg uten betydning men tvert imot som en byrde for andre, og i tillegg ha tilgang til metode og kapasitet til å gjennomføre selvmordet, er faktorer som øker selvmordsfaren. Disse faktorene illustreres gjennom fortellingen om Esther, som selv om overdosen er stor, blir funnet i live.

Romanen *Prozac Nation* av Elisabeth Wurtzel fra 1994, er en selvbiografi om en talentfull kvinne hvor livet etter hvert preges av følelsesmessig ustabilitet, depresjoner, konfliktfulle relasjoner, rus, selvskading, overdoser og innleggelse. Romanen illustrerer lidelsen og utfordringene for personer med ustabil personlighetsforstyrrelse, som preges av psykologisk smerte, emosjonell tomhet, håpløshet, kontrollbehov, og hvordan innleggelse og Prozac blir kortsiktig hjelp. Professor i psykiatri Joel Paris og hans forståelse av vedvarende suicidalitet hos pasienter med diagnosen emosjonell ustabil personlighetsforstyrrelse og ideer om behandling, anvendes i denne analysen. Normann-Eides kompetanse fra Seksjon for personlighetspsykiatri antas, ikke minst i dette kapitlet, å tilføre analysene dybdeforståelse. Denne romanen illustrerer at den suicidal lidelse kan lindres. Behandling over tid nytter; Elisabeth søker hjelp og nyttiggjør seg hjelp til å leve.

Édouard Levès roman *Selv mord*, publisert i 2008, illustrerer hvordan selvmord erfares som «lyn fra klar himmel» – som vanskelige både å forutse og å forstå. Den navnløse hovedpersonen i denne romanen, omtalt som barndomsvenn av forfatteren, tar sitt eget liv i ung alder. Levè tar selv sitt liv, ti